

היכלי תורה

רשת שיעורי תורה

לזכות גיבורי כה
עושי דברו שומרי
השמיטה בארה"ק
נתרם ע"י משפחת קידר הי"ד

ערב סוכות יד תשרי תשסח ♦ דף היומי בבלי: כתובות כה ירושלמי: סוכה יב משנ"ב: ח"א פח.

נושאי ה'דף' בעלון

פרעות בבית קברות.....כתובות כה

שיעורי תורה ליהודים כשגם גויים
שומעים.....כתובות כו

חיוב במצוות בליל הבר
המצווה.....כתובות כז

קבורת הנהרג ע"י רוצחים בקברי
אבותיו.....כתובות כח

קניית חפץ גדול באמצעות קניין
י.....כתובות כט

תרומת איבר להצלת
חיים.....כתובות ל

שותף שחילל שבת וע"י זה ממון
השותפות נפסד.....כתובות לא

כפתור ופרח.....עמוד 5

מתקרבים אנו לפתחו של 'חג הסוכות', אשר נקרא כן על שם מצות 'ישיבת סוכה', שאנו מצווים 'בסוכות תשבו שבעת ימים' (ויקרא כג מב) - לצאת מביתנו הקבוע, ולהיכנס תחת צל דירת העראי, וכדברי חז"ל (סוכה ב). 'אמרה תורה - כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי'.

והנה התורה מציינת את תוכן המצוה של 'ישיבת סוכה (שם) 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים'. ופירש רש"י (שם) ש'סוכות' היינו ענני הכבוד שהקיפן הקב"ה בהם בצאתם ממצרים. ומעיקר הדין יש לכונן כן בשעת קיום מצות ישיבת סוכה, וכדברי המשנ"ב (סי' תרכ"א) 'וכתבו האחרונים שיכוין בישיבתה שציונו הקב"ה לישב בסוכה זכר ליציאת מצרים, וגם זכר לענני כבוד שהקיפן אז עלינו להגן עלינו כן השרב והשמש'.

אלא שרק לדברי רבי אליעזר ענני כבוד היו אותם סוכות שהושיבם הקב"ה בהם בצאתם ממצרים, אמנם לדברי רבי עקיבא סוכות ממש עשו להם בני ישראל בצאתם ממצרים, והתורה מצוה אותנו לישב בסוכות זכר לאותם סוכות שעשו להם אז, וכמבואר בגמרא (סוכה י"א):

מעתה עולה התמיהה, בשלמא לדעת רבי אליעזר שענני כבוד היו אותם הסוכות, הרי נס גדול עשה להם הקב"ה לישראל שהקיפם בעננים לבל יכם שרב, ולכן התורה מצוה אותנו שלא נשכח את המאורע הכביר הלזה, ועלינו לשבח ולהודות לה' על הטובות שעשה לנו, ולספר תהילותיו בקרב הארץ. אולם לדעת ר"ע שסוכות ממש עשו להם, מדוע אם כן מוטל עלינו לציין את ישיבתם של ישראל ב'סוכות', וכי מאי נפקא מינה אם עשו להם סוכות אם לאו, וכי 'נס' יש בדבר זה.

הרשב"ם (בפירושו עה"ת) מיישב קושיא זו, ואלו הם דבריו 'למען תזכרו כי בסוכות הושבתי את בני ישראל במדבר ארבעים שנה בלא יישוב ובלא נחלה, ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה ובתיכם מלאים כל טוב, ואל תאמרו בלבבכם כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה'.

כלומר, לדברי ר"ע מצוה זו לא באה לציין 'נס' כל שהוא שאירע ביציאת מצרים, אלא באה להזכיר לנו בכל הדורות, שהדירת קבע שאנו יושבים בה בהשקט ובביטחה, מאת ה' ניתנה לנו זאת, כי לא מעולם ישבנו בה, אלא היינו במדבר בלא יישוב ונחלה, ובהנהגת ה' אותנו הנחילנו ארץ טובה ורחבה, ואנו יושבים בה איש תחת גפנו ותאנתו בבתים מלאים כל טוב.

כי זה הוא טבעו של אדם, יכול אדם להיות משופע ברוב טובה, כאשר היגון ממנו והלאה, ורק שמחה ונחת שרויים במעונו, ומרוב הרגל... הוא שוכח, ומרוב קהות חושים... אינו מרגיש בטובה, וכלל אינו מכיר שאכן הוא נמצא במצב טוב, כי מרוב הרגלו הוא נסחף במחשבה שזהו מנהגו של עולם, ולא לחינם הוא גם זונח את מי שאמר והיה העולם שנתן לו את כל הטובה, ואינו מוקיר לו טובה, וכדברי הכתוב (דברים ח יב-יא) 'פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת וגו' וכל אשר לך ירבה, ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים וגו' ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה'.

התרופה למכה זו היא איפה לזכור את המצב שבו לא היה לנו את רוב הטובה, ולהכיר טובה לה' שנתן לנו את רוב הטובה, כי אינו מובן מאליו כל עיקר, ולכן מוטל עלינו לעזוב את ההרגל של 'דירת הקבע' ולהסתופף בצל 'דירת הארעי'.

גם בדורנו אנו, עלינו לזכור בימי חג הסוכות את הטובות הגדולות שהקב"ה נותן לנו עתה בימינו, ושאל אביך ויגדך אם היו כן טובות אלו בימים עברו. ואחת מהם הלא היא ה'מתיבתא' שגדולי הדור סמכו את ידיהם עליו, כאשר כל אחד מישראל בידו ללמוד בצוותא את מסכתות הש"ס עם 'ראש ישיבה', ובעדותו של מרן פוסק הדור הגרי"ש אלישיב שליט"א ש'מתיבתא הוא הראש ישיבה של הדור'.

ותחת אשר נעבוד את ה' בשמחה ובטוב לבב, נזכה ששמחה זו תהיה לנו מרוב כל ולא יחסר לנו כלום, בכדי שנוכל לעבוד את ה' בישוב הדעת, ויתקיים בנו מקרא שכתוב (דברים טז טו) 'ושמחת בחגך והיית אך שמח'.

תוספות מיוחדות לכבוד ההגים

בכל שבוע יופיע לקט סיפורים מובהרים מגדולי ישראל

עמודים : 10 - 7

פרעות בבית קברות

בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' קג) נשאל בדבר בית הקברות שנתחטטו איזה מתים, והפשיטו את תכריכין שלהם וזרקו על פניהם, וחזרו והלבישו אותם וקברו אותם כראוי, מה יש להם לעשות בדבר זה.

והשיב, אף שדבר זה שמעתי כבר נעשה לעולמים, מ"מ כיון דאמרין בש"ס (יבמות סג) בעוון החיים המתים מתחוטטין וכו' על כן ראוי להם לשוב בתשובה שלימה על עבירה כזו אף אם ידעו שלא נכשלו בעבירה זו ממש מ"מ אין הקדוש ב"ה עביד דינא בלא דינא וראוי לפשפש במעשיהם וער"ח ראשון יתענו כולן מן י"ח עד ששים חוץ ממעוברות ומניקות, ומי שיש לו מיחוש, גם ישלחו מכל ישוב השייכים לבית הקברות לילך על הקברים אלו שנתחוטטו ולבקש מהם מחילה אם נעשו בעדם, וגם יתן כל אחד כופר נפש צדקה בעד המתים ולהזכיר נשמות אלו המתים בהזכרה ראשונה שיהיה.

וכתב **השבות יעקב**, שאכן כך עשו ככל הנ"ל, ולאחר כמה ימים תבררו הדברים מי ומי היו הגנבים החופרים ונתפשו על ידי השלטון, וכן כמה מתים באו בחלום לקרוביהם ואמרו שנחפרו, ונשאלתי אם יש לחפור כל המתים הללו ולחזור ולקבור אותם כראוי, והשבתי אע"ג דלכאורה נראה שאין לחפור שום מת ולהזיז אותו ממקומו, מ"מ י"ל כה"ג שהפשיטו המתים ערומים ולא נקברו כראוי שיש בזה בזיון ופגם גדול מותר להזיז ממקומם, ומטעם זה פסק **השו"ע** (יו"ד סי' שסג) שמותר לחפור המת ולהוליכו ממקום למקום כדי לקברו בקברי אבותיו, או לארץ ישראל וכיוצ"ב.

והנה **בשו"ת חוות יאיר** (שו"ת מהגאון ר"ד אופנהיים סי' א) כתב אגב אדבר בו כששתיתי מים מבאר הגולה הגאון המפורסם מוהר"ר גרשון בק"ק מיץ, בא לידו הלכה למעשה בשני מתים שקברוהו ושכחוהו בכל אחד להלביש מלבוש אחד מתכריכין של מת והמת אחד היה קטן בן שנתיים. והמת השני היה גדול בשנים יותר מן עשרים שנה, וציווה לפתוח קבר הקטן ולהלביש ממה שחסר ממלבושיו, אבל אמר שלא לפתוח קבר הגדול רק לבקש מחילה על קברו. ובחוות יאיר נקט שאפילו קבר הקטן אסור לפתוח.

ומ"מ כתב **השבות יעקב** (שם) שעד כאן לא פסק **החוות יאיר** שגדול אין לחפור אותו ולהלבישו היינו דוקא בנדון שלפניו שהיה מולבש כראוי והניחו בכבודו כראוי רק שאיזה מלבוש אחד לפי מנהגם שכתו, וא"כ יפה פסק שמשום כך אין לחזור ולחפור אף אם חסר מלבוש אחד לפי מנהגם משא"כ במתים שנפשטו ערומים והניחם שלא כסדר ודאי יש לחזור ולחפרם משום כבודם להלבישם ולקבור אותם כראוי, ומ"מ כל זה נ"ל במתים שמתו מקרוב כמו חודש ימים אבל המתים שמתו מקודם אין לחפור אותם כלל מספק כי הגנבים שהודו אינם נאמנין ודברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, ועוד שיש איכא ספיקות הרבה בדבר שמא לא נחפרו ואת"ל נחפרו שמא כבר נרקבו גופם או תכריכיהם ואין לנוול המת מספיקות כי האי, וכן הוכי ממה שאמרו בסוגיין, אם יש שם מחבואה אחת מצלת על כל הכהנות כולם, וה"ה כאן ודאי שיש קברים שלא נפתחו כלל ובמקומות שהקברות הוא על פני השדה ויש חשש גנבים כאלו ראוי לכל אחד מהם לעשות לו סימן במת שנקבר בקברו ולילך כל שלשים יום הראשונים על קברו לראות אם עדיין נקבר כראוי בסימנו.

שיעורי תורה ליהודים כשגם גויים שומעים

בגמרא חגיגה (יג.) אמר רבי אמי, אין מוסרין דברי תורה לעכו"ם. ובפוסקים השמיטו דין זה. והביאו רק את הדין המבואר בסוגיין שאסור לאדם ללמד את עבדו תורה, ואם למדו לא יצא לחירות, ומשמע שאין האיסור אלא בעבד.

ובשו"ת באר שבע (קונטרס באר מים חיים סי' יד) דן לומר שמכיון שהפוסקים לא הביאו את הדין שאמר רב אמי שאין מוסרין דברי תורה לעכו"ם, הרי שלא נפסק כן, ומ"מ כתב שם ששומר נפשו ירחק מללמוד עמהם.

אך **ביש"ש** (ב"ק פ"ד סי' יט) כתב שאותם האנשים החטאים בנפשותם ובגופם הלומדים תורה עם האומות גדול עוונם מנשוא, וכן פסק **הדבר שמואל** (סי' עה), **והרא"ם** (סי' נג) ועוד.

ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' צ, ח"ב סי' קד) ביאר שיתכן שהרמב"ם הטור **והשו"ע** לא השמיטו איסור ללמד תורה לעכו"ם מאחר דנקטו האיסור בעבד לא הוצרכו לכתוב בעכו"ם שגרוע מעבד.

ובגדר הלימוד האסור ללמד להם נחלקו הפוסקים, י"א שרק תורה שבעל פה אסור ללמד עכו"ם, **ובקובץ תשובות** (ח"ג סי' קמב) הוכיח **מהזוהר** הק' (פרשת אחרי דף עג) שהאיסור הוא אף בתורה שבכתב. וי"א שהאיסור הוא רק בטעמי וסודות התורה. ויש שכתבו שייסוד האיסור לעכו"ם ללמוד תורה הוא מפני איסור גזל, ולפי זה כתבו שבמקום שהישראל מלמדו מרצונו אין איסור.

ובשו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' קעב) כתב שבמקום שהישראל לומד בשביל ישראל אין לחוש שאם יבא עכו"ם ישמע ג"כ, כיון שאין מלמד אלא בשביל ישראל, ואם ישמעו גם עכו"ם אין אחריות שלהם עליו, וכל זה כשכוונתו בשביל הישראל אבל אם גם כוונתו בשביל עכו"ם א"כ לכתחלה נכנס באיסור ואסור.

ובשרידי אש נקט למעשה להתיר להרצות על דיני ישראל בפני קהל שומעים שאינם יהודים, ופשוט, שאם בין קהל השומעים נמצאים גם יהודים, שודאי מותר.

ובאג"מ (שם) כתב אין לו להמנע מללמוד בעצמו וללמד לאחרים בשביל מה שיושבת שם נכרית שאסורה בלמוד התורה דהרי הנכרית עושה האיסור בעצמה דאין הכרח שתשב שם ואף כשיושבת שם אפשר לה שלא להאזין ולשמוע ורק שהיא בעצמה עושה מעשה האיסור בזה שהיא מאזנת ושומעת להבין הוא מעשה שלה ואין בזה לפני עוור, ולשמור נכרים מלעבור על איסורים אין שום חיוב ולא שום מצוה.

אך **בקובץ תשובות** (ח"ג סי' קמב) החמיר בזה וכתב לאסור להשמיע שיעור בתלמוד באופן שעכו"ם ישמעו דבריו, אך כתב להתיר כשהשיעור הוא בעניינים שגם הם מצוים כיון שז' מצוות בני נח מותר ללמדם.

וע"ע **ביפה ללב** (ח"ה סי' רמו סק"ט), **שו"ת צמח צדק** (יו"ד סי' ר), **טורי אבן** (חגיגה יג), **יהודה יעלה** (או"ח סי' ד) **משיב דבר** (יו"ד סי' עז), ועוד.

חיוב במצוות בליל הבר המצווה

הבא על הגיורת ועל השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגירו ונשנתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד יש להם קנס כיון שאין ביאתן ביאה, וכן פסק הרמב"ם (נערה בתולה פ"א ה"י) וראה באליבא דהלכתא דעת הפרישה שכיון שהם בנות שלש שנים ורגע אחד אין להם קנס.

ובהג' הלבוש (ד"ה ג' שנים) ציין לשו"ת ב"ח (ישנות, סי' קמה) שדן בדבר נער שנולד בר"ח טבת ואירע בר מצוה שלו בשבת שהוא יום ראשון דר"ח טבת אם מותר להתפלל ערבית לפני העמוד בליל שבת.

וכתב, נראה בעיני דאע"פ שאנו נוהגים שלתפילה אינו מצטרף כי אם גדול ממש כמו שהאר"י השו"ע (או"ח סי' נה ס"ט), והיינו כשהוא בן י"ג שנה ויום אחד, מ"מ אין כוונת השו"ע יום אחד ממש אלא ר"ל דבעינן י"ג שנה שלימות ומיד שהחשיך נחשב גדול ומצטרף, דאין לומר שצריך יום אחד כדי שיהא לו י"ג שנה מעת לעת עד שעה שנולד, מפני שלא צריך יום אחד אלא כדי שיהיה לנו י"ג שלימות ולאפוקי חסרון שעות הלכך מיד במקצת לילה נתמלא שנותיו והוא גדול, ועיי"ש בראייתו לזה.

והביא שם שהמהרי"ל (הל' תפילה אות ח) כתב, נער שנעשה בן י"ג שנה בשבת אסור להיות ש"ץ בליל אותו שבת, אע"פ שאנו מוסיפין מחול על הקודש בעי"ש, היינו משום המעלה דקדושת היום מוסיפין, אבל לא שייך להוסיף על ימי הנער ומאחר שאנו מתפללים בלילה בערב שבת מבעוד יום לא יהא הוא ש"ץ. והובא בדרכי משה (או"ח סי' נג). ומבואר מדבריו שדווקא כשהתפילה מבעוד יום אבל כשמתפללין בלילה יכול הוא להתפלל, והיינו מפני שבמקצת יום אחד סגי.

והנה, רוב הפוסקים כתבו שיום אחד שאמרו נוסף ל"ג שנה - הוא בתחילת יום הראשון של שנת הארבע עשרה, שאז כבר נעשה גדול, ואין צריך להמתין למעת לעת של שעות דהיינו עד השעה שנולד בה, ואם נולד, למשל, באמצע יום ראש השנה נעשה גדול בתחילת ליל ראש השנה של שנת י"ד, שמקצת היום שנולד בו נחשב ליום שלם, ולא אמרו בן י"ג שנה ויום אחד, אלא מפני שיי"ג השנים צריכות להיות שלימות, שאין אומרים בהן יום אחד בשנה או שלושים יום בשנה חשובים שנה. (תוס' נדה מד: ד"ה שלשים, מל"מ אישות פ"ב הכ"א, סמ"ע חו"מ סי' לה סק"ב, ב"ח או"ח סי' נג ובשו"ת ב"ח הישנות סי' קמה, ט"ז שם סק"ו, מג"א שם ס"ק יג, משנ"ב שם ס"ק לג, סי' נה ס"ק מב).

אך יש חולקים וסוברים שאינו נעשה גדול עד שיעברו עליו י"ג שנים מעת לעת ממש, היינו לשעות, ועד שתגיע אותה השעה של יום שנולד בו בשנת הארבע עשרה אינו גדול. (מל"מ שם בדעת כמה ראשונים, ש"ך חו"מ סי' לה סק"א בדעת תי' אחד בתוס' שם).

ועיין במועדים וזמנים (ח"ד סי' רפח בהערה) שיש שנהגו להחמיר ביום הבר מצוה לאחר שנעשה גדול מעת לעת לקרוא שוב קריאת שמע, ולקיים את שאר המצוות הנוהגות כגון שופר, לולב, ספירת העומר וכיו"ב. מאחר והביא הש"ך לדינא תי' בתוס' שאינו נעשה גדול ובר חיובא עד יעברו עליו ג' שנים מעת לעת, א"כ לשיטה זו מה שקיים המצוה בתחילת הלילה או היום אינו אלא מדרבנן ומשום חינוך. אך מדאורייתא עדיין לא קיים את המצוה. וע"ע בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' יז).

דעה נוספת הובאה בפוסקים שאין קטן נעשה גדול עד שיעבור יום שלם לאחר הי"ג שנה, וכן בנידונינו בסוגיא לגבי בתולים שאינם חוזרים עד שיעבור יום שלם לאחר הג' שנים, ולגבי בר מצווה אם למשל נולד ביום א של ר"ה אינו נעשה גדול עד תחילת ליל יום שני של ר"ה (עיין בדברי חמודות נדה פ"ה סי' ב אות ה שהסתפק בזה).

קבורת הנהרג ע"י רוצחים בקברי אבותיו

בסוגיין מבואר שדין ארבע מיתות בי"ד לא בטלו ומי שנתחייב סקילה, או נופל מן הגג או חיה דורסתו, ומי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו, ומי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או ליסטים באין עליו, ומי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי. על פי דברי הגמ' אלו נשאל החת"ס (יו"ד סי' שלג, הו"ד בפ"ת יו"ד סי' שסב סק"ד) שאלה מעניינת, וזה לשון השאלה, ביום עש"ק שופטים תקע"א לפ"ק הביאו לכאן איש קדוש הנהרג בידי עכו"ם רוצח ונקבר ביום א' שלאחריו ושמו ר' דוד בר"י שאכרלס ז"ל הי"ד והיות כי זקני וראשי החברה קדושה היה בשוק פעסט, והנשארים פה אינם בקיאים במנהגי החברה קדישא, על כן באו ושאלוני אם לקוברו בקברי אבותיו, או ליחד לו מקום שם קבר בפני עצמו, כי שמעו אומרים דין ד' מיתות לא בטלו והמחויב מיתות ב"ד אין קוברים אותו בקברי אבותיו, והנה חפשתי חפש מחיפוש בספרי ראשונים וש"ע ולא מצאתי מזה מאומה, מ"מ אמרתי אומר אם היו כאן בעלי החברא קדישא לא הייתי מוחה במנהגם, אך מאתי לא תצא הוראה כזאת, אלא יקברוהו בקברות אבותיו לפי כבודו הראוי לו.

וכתב שם שאם היה כתוב מי שנמסר למלכות מתחייב סייף אז היה אפשר להוכיח שכל מי שנהרג בידי גוים הוא מחייבי מיתות ב"ד. וזה תמוה שהרי ר"ע וחבריו והרוגי לוד גם נהרגו בידי עכו"ם ותמוה לומר שהיו מחייבי מיתות ב"ד. אבל חז"ל נזהרו בדבריהם, ואמרו מי שנתחייב סייף נמסר למלכות, אבל לא כל מי שנמסר למלכות נתחייב סייף. ומכ"ש הנהרג ע"י רוצח האורב לדם, וא"כ מעמידים את הנהרג בחזקת צדקות וכשרות וקדוש יאמר לו.

ועוד הוכיח שם כמה שאמרו בסנהדרין (מח). מת בידי עכו"ם דלא בדין מיקטלי הוי ליה כפרה, אפילו מת מתוך רשעו, משא"כ מת בבית דין של ישראל לא הוי ליה כפרה עד שנתעכל הבשר, ואז מלקטין העצמות וקוברים אותם בקברות אבותם ע"ש. ויש ללמוד משם שהנהרג בידי עכו"ם נתכפר לו מיד, עיי"ש.

ומביא שם מספר חסידים (סי' רכג) שכתב מעשה ברשע אחד שנקבר בין הנהרגים, ובאו בחלום להסיר הרשע מביניהם. ומוכח שהיו רגילים לקבור הנהרגים בין שארי אנשים, ואירע מקרה שנקבר רשע ביניהם והסירוהו מביניהם, דאין לומר שגם הרשע היה נהרג בידי העכו"ם ולכן הסירוהו מביניהם, דזה אינו, מכיון שנהרג קרי ליה חסידך ועבדיך כנ"ל.

וסיים, נראה לי הראשונים שהנהיגו כך לא דקדקו כ"כ בדבר, משום שאז היה נוהגים ללקט עצמות אחר עיכול הבשר, ולקוברם בקבר אבותיו. וכמה אנשים שמתו על מטתם ונקברו שלא במקומם, ואח"כ לקטו עצמותם. וע"כ לא הקפידו לדקדק כ"כ בהנ"ל, אבל עכשיו בטל מנהג ליקוט עצמות מבינינו לגמרי, ע"כ לא יאות להפסידו את קברו במקומו הראוי לו, והואיל והוא זכור לטוב יפסיד. בכל זאת אני אומר אילו לא שאלו את פי הייתי מניח להם מנהגם, אבל שבאו לפני, מאתי לא תצא הוראה כי אם מה שנלע"ד בזה.

אך במקום אחר (אבהע"ז ח"ב סי' קלב) פסק החת"ס דיפה עושים אותם שקוברים ההרוגים במקום מיוחד וכן נוהגים מטעם דד' מיתות לא בטלו.

ובשדי חמד (מערכת אבלות סי' קסט) הביא ראייה מפורשת דאין לחשוש למנהג זה כלל, ממה שנפסק בשו"ע (יו"ד סוף סי' שמה) מי שנפל לים או טבע בנהר או אכלתו חיה רעה אין מונעים מהם כל דבר. ובפרישה (שם) ביאר שהחידוש בזה הוא - שאף שאמרו שדין ד' מיתות לא בטלו וא"כ הוה אמינא דניהוי דינם כהרוגי ב"ד קמ"ל.

קניית חפץ גדול באמצעות קניין יד

והנה בסוגיין מבואר שידו של אדם קונה לו, וודאי שידו של אדם אינה קונה לו אלא את המונח בתוכה, ויש לדון אם כשהחפץ יוצא מידו ובלט כנגד אויר ידו אם הוא קונה או לא, ויסוד הנידון הוא בגדר קניין יד כדלקמן.

בנתי"מ (סי' רסח ביאורים סק"ב) כתב שודאי ידו לא גרע מחצירו, רק שצריך שיהיה כל החפץ מונח בחלל ידו ואז הוא כחצירו, אבל אם תופס רק מקצתו בידו והשאר מונח חוץ לחלל ידו, לא קנה. שהרי גם בחצירו כשמונח מקצת חוץ לחצירו לא קנה, ולכן גם בידו כשיוצא מחוץ לידו אינו קנה מטעם ידו, אלא מטעם הגבהה, ובעיני הגבהה שלשה דוקא. ומבואר בדבריו שידו לא גרעה מחצירו וודאי שצריך שיאחזו כל החפץ בידו ובלא זה לא קנה. ומבואר כן גם במקנה (קדושין כו. תוס' ד"ה א"נ), **ובדרוש וחיודוש לרעק"א** (פסחים מערכה ה אות ז), ועוד אחרונים, שבקניין יד צריך שיהא כל החפץ בידו ובלא זה לא קנה.

ולפי זה, כתבו **הגרעק"א** (בשו"ת מהדו"ק סי' רכב אות כג) **והתורת גיטין** (סי' קלט סט"ז) שבנתינת גט ליד האשה בעל כורחה, יש להזהר שיהיה כל הגט מונח בתוך ידה, שמכיון שאינה מתכוונת לקנותו, אם אינו נמצא כולו בתוך ידה או שאינה מגביהתו, לא זכתה בו.

אך **בשו"ת אבני נזר** (אבה"ע סי' קס אות ד) כתב לחלוק על דבריהם, והוכיח ממה שאמרו בקידושין (כה): שכדי לקנות פיל יש להניח תחתיו ארבעה כלים ומניחם תחת ד' רגליו, ואף שגופו וראשו בולטין חוץ מרוחב הכלים, הרי הוא קונה, ומוכרח שאין צורך שכל הפיל יהא בתוך הכלים, ואין לפרש כגון שהכלים רחבים עד שכל גופו בתוך הכלים, דא"כ למה נקט ד' כלים כיון שרחבים ככל גוף הפיל, א"כ כהאי גוונא גם בכלי אחד משכחת לה, אלא ודאי דא"צ כלים רק לרוחב הרגלים וחשוב כל הפיל מונח בכלים, כיון שכל סמיכת הפיל על הרגלים, והרגלים תוך הכלים, ואין לפיל הנחה אחרת רק בתוך הכלים, וה"ה בחצי החפץ מונח על היד וחציו להלאה גבוה שלש מן הארץ, כיון שכל סמיכת החפץ על ידו ואין לו מקום אחר חשוב מונח בחצירו. ולמעשה כתב **האבנ"ז** שכיון **שהמקנה והרעק"א** כתבו שלקניין יד צריך שכל החפץ יהא בתוך ידו, הוא מבטל דעתו, וביאר שכנראה דעתם גם בנוגע לפיל שמדובר שהכלים שממלאים את כל רוחב הפיל. ועיין בהערת המגיה (אבנ"ז שם) שהקשה על ראייתו, ששם מדובר בקניין הגבהה, ולכן לא צריך שהפיל יהא כולו בתוך הכלים.

ובעיקר קניין יד, יש שביארו שאינו מטעם חצר אלא מטעם הגבהה (עיין קצוה"ח סי' שנא סק"א, ורעק"א ח"ב סי' צב), וע"ע **בחי' הגר"ח** (גניבה פ"ג ה"ב) שהוכיח מסוגיין שאין צריך שכל החפץ יהא ביד הקונה.

ומ"מ בגט המונהג הוא כמו שכתב בספר **גט מקושר** (בולא, סי' פה אות כא), שהרב המסדר לוקח את הגט משתי זוויותיו באלכסון והכתב מבחוץ, ומוסרו כן לידי הבעל המגרש, ומזהירו לבל יתן הגט עד שיאמרו לו, והאשה פותחת ידה במקביל מתחת ידי הבעל, וכשמסיים הבעל לומר הרי זה גיטך וכו', זורקו אל תוך ידה, והיא קומצת ידה וסוגרת אותן כשהגט ברובו בתוכן. ובשו"ת **חלקת יואב** (אבה"ע סי' יג) הביא ג"כ דברי **הגרעק"א** הנ"ל, וכתב שלענין דינא אין לחוש לסברת הגרע"א להחמיר כשקצת מן הגט יוצא מידה, שמכיון שהגביהה את הגט, אין לחוש למה שיוצא קצת ממנו כיון שעכ"פ רובו בידה. וכ"כ **בשו"ת שערי דעה** (ח"א סי' קיב).

תרומת איבר להצלת חיים

בסוגיין מבואר שהמכה את חברו, אם יש בהכאתו שוה פרוטה הואיל והוא חייב לשלם ממון אין אדם משלם ולוקה.

ואף שבכל המחוייב מלקות ותשלומין לוקה ואינו משלם, כיון שבפירוש רבתה התורה שהחובל בחבירו משלם, שנאמר (שמות כא יט) רק שבתו יתן ורפא ירפא. וכתב **הרדב"ז** (סנהדרין פט"ז הי"ב) שאם הכה אדם את חברו שוה פרוטה ואמר המוכה שרצונו שילקה המכה ואינו חפץ בתשלומין אין שומעין לו אלא משלם ואינו לוקה, ואין לומר שנמצא חוטא נשכר שהכה חברו מכה רבה ונפטר ממלקות, שהרי יש לך אדם שממונו חביב עליו יותר מגופו. ומבואר שחסרון ממון פעמים חמור ממלקות.

ולכאורה יש לדון ולומר שאם מלקות חמורים מממון, הרי כ"ש שחסרון איבר של אדם חמור מחסרון ממון, והיינו שכשתעמוד לפני האדם אפשרות בחירה אם יסירו ממנו איבר אחד או שיפסיד את ממונו וודאי שיאמר שיעדיף חסרון ממון, אך כיון שמבואר שפעמים שחסרון ממון חמור ממלקות, והיינו שעונש גופני עדיף לאדם על פני חסרון ממון, אם כן יש לדון לגבי חיסרון איבר וממון מה חמור יותר, **והגר"י ענגיל** בגליוני הש"ס (לב. ד"ה ואי ממונא) כתב להסתפק בזה, ומאריך בזה בסברות לכאן ולכאן, ומ"מ כתב שהספק הוא רק באופן שמדובר בחסרון כל ממון של האדם שאז יש להסתפק מה חמור יותר.

ובספר החיים **להגר"ש קלוזר ז"ל** כתב לומר עפ"י דרשת חז"ל (ברכות סא:): בכל מאדך אם יש לך שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך, דאיש כזה שממונו חביב עליו מגופו אינו מחוייב לתת כל ממוןו באם כופין עליו לעבור על שאר עבירות, חוץ מהג' ע"ש. אך כבר כתב להשיג עליו בתוקף **באשל אברהם** (או"ח מהדו"ת סי' תרנו), וכתב שם שהתווכח על כך פנים אל פנים עם **הגר"שק ז"ל**, וכפי הנראה שם **שהגר"שק** חזר בו. וע"ע **בדרכי תשובה** (יו"ד סי' קנ"ז סק"טז).

על יסוד נידון זה דנו הפוסקים אם יש לאדם חיוב לתרום איבר מגופו לצורך הצלת חברו באופן שאין בזה סכנת נפשות עבור התורם, ושורש הנדון תלוי בספק הנ"ל שהרי אדם מחוייב להוציא ממוןו לצורך הצלת הזולת, ולהצד שממונו של אדם חביב עליו מגופו כ"ש שמחוייב גם לתת איבר מגופו לצורך הצלת רעהו. **והש"ך** (יו"ד סי' קנז סק"ג) הכריע להקל שאינו חייב לסכן אבר שלא לעבור על ל"ת.

ובשו"ת **הרדב"ז** (ח"ג סי' תרכז) נשאל בענין זה, והשיב שאינו מחוייב בזה זולת ממדת חסידות, והטעם בזה מפני שאע"ג שחייב להצילו בממונו אבל אינו מחוייב למסור עצמו על הצלתו גם לא בסכנת אבריו, ותו דכתיב דרכיה דרכי נועם, וצריך שמשפטי תורתנו יהיו מסכימים אל השכל והסברא, ואין יעלה על דעתנו שיניח אדם לסמא את עינו או לחתוך את ידו או רגלו כדי שלא ימיתו את חברו. והובא **בפ"ת** (יו"ד סי' קנז סק"ט"ו). וע"ע **בקובץ שומר ציון הנאמן** (חלק קטז), **אג"מ** (יו"ד ח"ב סי' קעד ענף ד), **שבט הלוי** (ח"י סי' רח), **משנה הלכות** (ח"יב סי' תסב), **מנחת יצחק** (ח"ה סי' ז, ח"ו סי' קג).

שותף שחילל שבת וע"י זה ממון השותפות נפסד

בש"ת חיים שאל (ח"א סי' מה) נשאל במעשה שהיה בראובן ושמעון שותפין בשתי עיירות סמוכות ומתעסקים בסחורות. ויהי היום ראובן לצורך השותפות נסע עם סחורות דרך המדבר, והוצרך לחלל שבת וללכת ביום שבת קודש, ואחר הליכתו בשבת סמוך למחוז חפצו יצאו לסטים ולקחו כל אשר לו. ושמעון שותפו טוען מאחר שהלך בשבת באסור מה שהפסיד הוא לעצמו, ואין לו עסק בהפסד. ודמי למי שנסתחר בנבילות וטרפות, והפסיד שההפסד לעצמו, וגם כאן שהלך ביום ש"ק באיסור ההפסד לעצמו.

החיד"א שם מאריך בנידון זה, והביא **שבש"ת שערי ישועה** (ח"מ שער ו סי' ד) נשאל בזה וכתב שהדין עם ראובן ששמעון יפסיד חלקו, ואינו דומה למה שנפסק לגבי מסתר בטריפות שההפסד עליו, מפני שהטעם שם כמבואר **בסמ"ע** (סי' קעו ס"ק לט) משום דיש איסור בעסק סחורתו והוא שינה להתעסק בדבר שאינו דרך להסתחר בו וכו' ע"ש, ומינה דדוקא היכא דשינה להתעסק בדבר שאין דרך להסתחר כגון נבלות וטרפות, אז הוי ידו על התחונה. אבל היכא שהסחורה דבר שדרך להסתחר בו, אלא שעשאה בזמן איסור, אז ההפסד לאמצע, כי אין זה נוגע לשותפות, שאם הוא חטא עונו ישא.

וכתב להוכיח ממה שאמרו בסוגיין שאם הגב עשה שליח לשחוט לו, ושחט השליח בשבת הרי הגב חייב בתשלומי ד' וה', שהרי זה הגב לא עשה עון מיתת ב"ד, ולא נפטר בקם ליה בדרכה מינה. ולכאורה יש לדון ולומר שהמשלח יכול לטעון לשליח, שהוא שינה ממה שאמר לו, שהרי לא צווה לו שילך ויעשה זאת בשבת, וא"כ אין המעשה מתייחס אליו, וממה שהגמ' לא אמרה כן מוכרח שאף שחילל שבת באותה הליכה, אינו נקרא משנה מדעת בעלים, והטעם בזה כיון שנעשית מחשבתו אף שהשליח עשה איסור, הוא עונו ישא ולא מקרי שינוי דעת. ואין לדחות ולומר שבסוגיין מדובר שאמר לו המשלח במפרוש שישחוט בשבת, ולכך לא מקרי שינוי, חדא דלשון **הרמב"ם** לא משמע הכי, ועוד שכן משמע בתוספות (ד"ה בשלמא) עיי"ש. ומינה יש ללמוד בנידון דידן דחייב השותף, וכל זה דוקא כשהשני שותפין התחילו להתעסק ביחד, אבל אם נתעסק לבדו כל ההפסד עליה דידיה הדר, כמ"ש **השו"ע** (סי' קעו ס"ח).

אך **החיד"א** חלק על הראיה הנ"ל מסוגיין, שהרי בסוגיין מבואר שעשאו שליח לשחוט, וכבר שחט, ומה איכפת לו אם שלוחו יתחייב מיתה. ומשום כך דינא הוא שהגב יתחייב בתשלומי ד' וה'. אבל כאן ששמעון טוען שאם לא היה מחלל שבת היה בא בשלום למחוז חפצו, אבל עתה שחילל שבת הנה השוללות באו הציגוהו כלי ריק, ומה לו להפסיד בדבר שהוא גרם לעצמו להפסיד, ואין ראייה מדין שליח הגב דשחט בשבת כלל.

אך לענין דינא כתב שכיון שלא עשה סחורה בשבת ולא עלתה על לבו, אלא דבהיותו בדרך חילל שבת, והוא מילתא דלא נגע ולא פגע בסחורה, והיינו שהוא חילל שבת ולא מצי שמעון לומר אילו לא חיללת שבת היה נעשה לי נס. כיון שהחילול שבת הוא ענין נפרד מהשותפות, וראובן לא שינה כלל, ההפסד לאמצע. ואילו שמעון היה ראוי לנס, היה שמעון נצול, ולו חפץ ה' להעניש לראובן על חילול שבת היה נענש ולוקה במין יסורים אחרים. והאריך עוד בזה וסיים, ולכן נראה דשמעון בחלקות ישית, ויקבל עליו את הדין לשלם ההפסד, חלק כחלק.

וע"ע **במל"מ** (פ"ג ה"ו) שכתב שדווקא כשעשה אותו שליח סתם לשחוט, והוא הלך מרצונו ושחט בשבת, אז שייך לחייב את המשלח הגב בתשלומי ד' וה', אבל אם עשה אותו שליח לשחוט בשבת ושחטו בשבת אז וודאי שחייב השליח, היות והתערב כאן איסור חדש של חילול שבת, ורק על הטביחה יש חידוש דיש שליח לדבר עבירה אם כן מתבטלת השליחות. וע"י **בש"ת שואל ומשיב** (מהדורא תנינא ח"ב סי' ט).

כפתור השבת

ויכר יוסף את אחיו וכו' מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן

הדבר תמוה, הרי זיו איקונין של יוסף היה דומה לשל יעקב, והיה להם להכירו על ידי זיו איקונין של אביהם, ומה שהלך מהם בלא חתימת זקן, ועכשיו היתה לו חתימת זקן, אדרבה על ידי זה היה דומה יותר לאביו והי להם להכירו, אלא יוסף היה בן שלשים ותשע באותו זמן, והיה דומה ליעקב כאשר היה באותו גיל, והאחים לא הכירו את אביהם בגיל כזה, כי רק בפ"ד שנה נשא יעקב אשה, ובניו לא ידעו כלל את דמות דיוקנו בהיותו בן שלשים ותשע.

(שפתי צדיק)

ומה בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם

'ויהי כלו הגמלים לשתות' (בראשית כד כב), ולא מיד כאשר אמרה שתה וגם לגמליך אשקה, י"ל דמציאת קטן לאביו, א"כ מים ששאבה רבקה הם של אביה, והיא גזל ביד אליעזר, אלא שהיה בטוח אם יהיה הזיווג מן השמים יהיה ניחא לאביה בזה, והנה ידע אליעזר כי אפי' בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה, ואילו היה חשש גזל לא ישתו גמליו, וכאשר שתו נמצא מוכח דמאת ה' הוכיח אותה ליצחק, ויהיה ניחא לאביה בשתיית המים.

(חתם סופר, חיי שרה)

כל מקום שיש קנס אין מכר

בדרך בדיחותא ביאר רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל הפסוק במגילת אסתר (ד טז) לך כנוס את כל היהודים, ולכאורה תמוה מדוע צריך לקנוס את היהודים, אלא ידוע דעת ר"מ (כתובות כט). כל מקום שיש קנס אין מכר, ואחשוורוש מכר את היהודים להמן, על כן צותה אסתר למרדכי לקנוס את כל היהודים כדי לבטל את המכר, וזה מכוון דייקא לר"מ שהגמ' במגילה (יה:) ר"מ קרא את כל המגילה בע"פ ובקריאה בע"פ אין הבדל בין כ'נוס ל'קנוס.

(דרכי שלום, אסיפת מאמרים)

הכל בידי שמים חוץ מצנים ופחים

עוד ירצה באומרו והסיר ה' ממך כל חולי וכו' (דברים ז טו) על דרך אומרם ז"ל (כתובות ל) הכל בידי שמים חוץ מצנים ופחים וכו', לזה אמר והסיר, פירוש להיות שאינם בידו, ובאים על האדם, מבטיח שיסירם אחר שכבר באו וכנגד חולאים הבאים בשליחות אמר לא ישימם בך, ולזה לא הספיק במאמר והסיר, והוצרך לכפול ולומר לא ישימם, ולא סמך על מה שקדם לומר והסיר.

עוד בא להעיר בהכרת חסד אל, כי הוא המסיר חולי מישראל, לבל יאמרו כי הדבר בא כפי הטבע, יש עתים וזמנים שאין חולאים בעולם, לזה אמר וכל מדוי וגו' לא ישימם בך ונתנם בכל וגו', ובוזה תשכיל כי הדבר בא בהשגחה מה', ויוכר הנס.

(אור החיים, דברים ז טו)

נענוע עצמי

אליה וראו כי ערימת ספרים גבוהה מאד מונחת

על השולחן, והנצי"ב מעיין ומדפדף בספרים בזה אחר זה, נרגעו כולם למראה המחזה, שלח ר' חיים את ילדיו חזרה לביתם, ונכנס לסוכה.

אמר לו הנצי"ב: קראתי לך עכשיו בכדי שאוכל להראות לך מכל הספרים האלו שאפילו על פי שיטתך אין שום בעיה לברך על האתרוג שלי גם בשנה הזאת!

התנצל ר' חיים ואמר: סבא, המתן נא לי קמעה עד שאומר את ברכות התורה, ונוכל להתפלפל בדברי הלכה.

נדהם מאד הנצי"ב, ספק כפיו בצער, ונאנח בקול: אוי מה היה לי, שנכדי בשעה שלוש בבוקר טרם בירך כבר את ברכות התורה, אוי לי שעדיין היה ישן... לא יכול ר' חיים לעמוד בפני גודל אנחותיו, ובודאי לא לדבר איתו ונפנה והלך מהמקום.

כך מבינים אנחנו, היה חוזר ואומר הרב מבריסק, מהו פשר 'העמוס בעבודה' בחתימתו של הנצי"ב! (שאל אביך ויגדך).

מתנה מופלאה

לפני חג הסוכות, נזקק הבעש"ט לאיזו טובה מגיסו ר' גרשון - ונענה בזריזות. שאל הבעש"ט את ר' גרשון - מה אתן לך בעבור זה. ולאחר שלא נענה - הבטיח ואמר: אתן לך מתנה ואבוא ואשב בסוכתך בלילה ראשון של סוכות!.

בליל החג ירדו גשמים שוטפים וחזקים ולא יכלו תושבי העיר להיכנס ולשבת בסוכותיהם. והנה, בסוכתו של ר' גרשון - לא ירד כלל גשם. ישבו הם בנחת בסוכה, הדליקו נרותיהם, קידשו על ינם ואכלו בשלווה את הארוחה ללא חיפזון כלל.

רב העיר, המתין עד חצות הלילה כדי שתהא הפוגה קלה בגשם שתאפשר לו לשבת בסוכה - אך ראה שמוסיף הגשם ומתגבר. החליט כי לפחות יקדש על היין ויאכל כזית מהפת המהירות בתוך הסוכה הרטובה.

הלך המשרת להביא לו יין לקידוש ועבר בדרכו ליד סוכת ר' גרשון ונדהם לראות כי שם בסוכה יושבים ואוכלים בנחת. רץ בבהלה לספר את מראה עיניו לרב - שלא האמין לדבריו..

הלך הרב עצמו לסוכת ר' גרשון ונוכח בצדקת הדברים. הסביר לו ר' גרשון - מתנה היא לי זו מאת גיסי הבעש"ט. והזמינו להצטרף אליו ולישב אצלו בסוכתו היבשה.

כאשר היה הצדיק מרוזין ילד קטן כבן שש שנים, היה בחג הסוכות בבית מדרשו של הצדיק ר' לוי יצחק מברדיטשוב. ישב מאחוריו והתבונן באורחותיו ללמוד מהן מוסר חיים. ראה הילד כי בתפילת ההלל מחליפים לצדיק כמה לולבים, לאחר שמרוב התלהבות בעבודת הנענועים נשבר הלולב של הרב בכל פעם מחדש. הילד הקטן מרוזין שישב ולולב קטן ביזו - נענה ואמר: יש אדם שמרוב אהבת ה' יתברך שובר הכל, ויש אדם שמרוב פחד הבורא אינו מנענע אפילו את עצמו...

העמוס בעבודה

הנצי"ב מוואלוזין, נוהג היה לחתום בסוף מכתביו ותשובותיו: 'העמוס בעבודה' והיו מילים אלו לתמיהה בעיני נכדו - הרב מבריסק, אך כשנזכר בסיפור שסיפר לו אביו רבי חיים מבריסק כבר לו נותר מקום לפליאה.

היה זה בשנה שלאחר שנת השמיטה. הנצי"ב, שהיה ידוע באהבת ארץ ישראל מופלגת הקפיד לאורך כל השנים לברך דווקא על אתרוג מארץ ישראל, וגם בשנה זו, שלאחר שמיטה, טרח והשיג לו אתרוג מארץ ישראל.

ר' חיים מבריסק - בכל שנה ושנה, היה מגיע אל הנצי"ב לברך על אתרוגו. אולם בשנה זו, היה לר' חיים פקפוק וספק הלכה האם ראוי לברך על אתרוג כזה, של אחר שמיטה, ולכן חיפש לו אתרוג אחר שעליו יברך ולא בא אל הנצי"ב כבכל שנה לברך על אתרוגו.

כשהגיע ר' חיים אל הנצי"ב ביום א' של סוכות לאחר התפילה, על מנת לאחל לו ולברך אותו בברכת חג שמח, הקדימו הנצי"ב ואמר לו יודע אני מדוע לא תחפוץ לברך על אתרוגי, אבל בוא ותיווכח כי אפילו לפי השיטה המחמירה ביותר, ולפי שיטתך אין כאן שום מקום של חשש.

השיב לו ר' חיים: אמנם צודק אתה בסברתך, אך אני בכל אופן חושש.. נענה הנצי"ב בתשובה: עוד אראה לך הוכחות לדברי... ונפרדו השניים זה מעל זה.

בשעה שלוש לפנות בוקר, נשמעות דפיקות תקיפות בדלת ביתו של ר' חיים. וכשנפתחת הדלת, עומד בפתח משמשו של הנצי"ב ומודיע לר' חיים כי סבו הנצי"ב מבקשו אליו.

נבהל מאד ר' חיים וחשש שמא יש שינוי במצבו של הנצי"ב שהיה כבר קשיש מאד, העיר את כל ילדיו ונחפזו להגיע אל הסבא- הנצי"ב.

כבר מרחוק ראו כי אור בוקע מסוכתו של הנצי"ב, נכנסו

מידות טובות עד היכן

עומד החפץ חיים בערב סוכות בחצר ביתו ועמל וטורח הוא להקים את הסוכה במקומה הקבוע זה שנים - מקום אשר אין אנשים מהלכים שם.

יצאה הרבנית מן הבית הסתכלה על הסוכה העומדת וטענה: מקום זה אינו מתאים כלל לסוכה, חושבת אני, כי רצוי להעמיד את הסוכה דוקא שם - הורתה הרבנית באצבעה על פינה אחרת שבחצר.

לא הגיב החפץ חיים, ולא ענה כי שנים עומדת הסוכה במקום בו הקים אותה אלא ללא כל היסוס, פנה מיד לפרק את הסוכה ולבנות אותה בפינה האחרת. סוף סוף סיים את עבודתו והסוכה עומדת שוב על תילה, יצאה הרבנית לבחון ולבדוק אותה, ואמרת היא לחפץ חיים - רואה אני כי טעיתי בדבריי, המקום בו עמדה הסוכה קודם - מתאים יותר!

בלי כל מילה, סתר שוב החפץ חיים את סוכתו וחזר והקימה כבראשונה... (טללי אורות).

השתוקקות למצווה לא על חשבון השני

בערוב ימיו, כאשר נעשה מעט חלוש, היה המשגיח ר' יהודה לייב חיסמן, ישן בסוכות בביתו.

באחד מימי הסוכות, השכים ר' יהודה לייב וקם משנתו, נטל בזריזות לידי את הלולב והאתרוג, ופנה להיכנס לסוכה.

בסוכה ישן באותה עת, בחור שנשלח לשהות עם ר' יהודה לייב ולסייע לו בשל חולשתו. בדרכו פנימה לסוכה עבר ר' יהודה לייב ליד הבחור והביט בו לראות האם הוא ישן, עצם הבחור את עיניו ועשה עצמו כישן.

מיהר ר' יהודה לייב, אמר ברכות השחר בכוונה, והחל לברך על הלולב בהתרגשות עצומה. כשסיים, עבר שוב ליד אותו בחור - שלא הספיק לעצום עיניו- וראה כי התעורר משנתו, למחרת - כלל לא ניסה ר' יהודה לייב להיכנס לסוכה, אלא מיד פנה אל הישיבה... (אור יהל)

צער על עבירה עד מתי

ר' דוד בהר"ן, הצדיק מירושלים מקפיד היה כל חייו להתפלל תפילת שחרית במנין וותיקין. וכבר מחצות לילה היה מתעורר וקם ומתחיל בהכנותיו לתורה ולתפילה. נכנס הרב בצלאל ז'ולטי אל בית הכנסת באחד מימי חול המועד סוכות ומצא את ר' דוד בהר"ן בוכה בכייה עצומה ונרגשת. נבהל ר' בצלאל ניגש אליו ושאל אותו לפרש הבכי המר. ענה ר' דוד וסיפר כי כאשר עמד ונטל את הלולב וכבר בירך עליו, נשמטו לפתע ההדסים מידו ואם כן היתה הברכה - ברכה לבטלה חלילה. ר' בצלאל, המום היה מעוצמת הצער שחש ר' דוד בהר"ן מחשש ברכה לבטלה ניסה להרגיעו ולפייסו בכך שישנה שיטה בהלכה שאפשר לצאת בנטילת המינים בזה אחר זה, אך ר' דוד לא פסק מבכיו ומצערו וטען כי לא פסקו כן למעשה.

כעבור שנים מספר, באחד מימי חול המועד, נקלע אחד ממקורביו של ר' בצלאל, ששמע הסיפור הושמע באזניו, אל בית הכנסת של ר' דוד, ומצא אותו כשהוא עומד ובוכה. ניגש אליו בזריזות ושאלו מה קרה, סרב ר' דוד בהר"ן להשיב ורק לאחר הפצרות מרובות נענה ואמר: בוכה אני כי לפני ארבע שנים, בשעה זו ברכתי כאן ברכה לבטלה... לשנה הבאה נכנס אותו מקורב בכוונה תחילה לבית הכנסת שוב, באותו יום, וראה לו לר' דוד כשהוא עומד באותו מקום ובאותה שעה ומתייפח בבכי מר. עכשיו לא נותרו בפיו עוד שאלות, אלא רצון עז לזכות להתחרט על 'חטא' כחרטת ר' דוד.. (שאל אביך ויגדך).

מוטב אהיה הדיוט...

האדמו"ר הרה"ק רבי פישל מסטריקוב, הקפיד למעט ביציאה מן הסוכה ולא היה יוצא ממנה גם כאשר היו יורדים גשמים עזים בחוץ.

שאלו אותו פעם תלמידיו - רבנו, הרי הלכה מפורשת היא בשו"ע: 'ירדו גשמים...יכנס לתוך הבית...', ועוד, שאמר על כך הרמ"א - 'וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם, אינו מקבל עליו שכר, ואינו אלא הדיוט'.

השיב להם ר' פישל - מוטב אהיה הדיוט ובלבד שאשב בסוכה!

אילולי קיימתי המצווה

בערב חג הסוכות חלה ר' ליבלי חסיד מקלם, וחש בגופו. 'אל נא תישן בסוכה שמא חלילה תצטנן' התחננה בפניו זוגתו. אולם ר' ליבלי לא שעה לדבריה והלך וישן בסוכה. הצטנן הוא מאד והחל גונח ומשתעל מקירות ליבו.

ובכן - אמרה לו זוגתו- ראה מה עלתה לך שינתך בסוכה...

השיב לה ר' ליבלי- לא סתם נאמר אין חכמה לאישה, שהרי עתה כשקיימתי מצוות סוכה גונח ומשתעל אני כך ומי יודע מה היה קורה אלמולי קיימתי...? (חיים שיש בהם).

שכר חלקו לעולם הבא

הסוכה תמורת שכר של שני מידות יין שרף.

בהגיע ליל החג הקדוש, היה ר' צבי אלימלך נכנס לסוכתו בשמחה עצומה והיה מנשק את הדפנות והרצפה בהתלהבות של מצוה והיה מלמד זכות על עם ישראל לפני אביהם שבשמים וכך היה אומר: רבונו של עולם, ראה מה בין עמך לבין אומות העולם שנוכרים אלו, תמורת מידה של "ש"ש עשו מלאכה ביום אידם - דבר שאף הפשוט שבעמך ישראל לא יעשה תמורת כל הון שבעולם. ואף על פי כן עמך הם אלו שבגלות האיזמה?! (גן הדסים).

רק בסוכתו של ר' מאיר

היה הרבי הקדוש ר' מאיר מפרימשלאן ישן באחד מימי הסוכות בסוכתו. והייתה מיטתו עשויה כמין תיבה הנפתחת בלילה לשינה. ולפתע התחילו לרדת גשמים והחלו לחדור לתוך הסוכה, החליט ר' מאיר לעצמו כי לא יצא מן הסוכה מפני גשם. אך המטר רק הולך ומתגבר וכבר נעשתה מיטתו רטובה וספוגה במים. ור' מאיר בנחישות משנן- מפני גשמים אין יוצאין מן הסוכה... והגשמים לא פוסקים ולהיפך, מתגברים והולכים בכח רב יותר ויותר עד שנתמלאה תיבת המיטה כולה במים, שכב בה ר' מאיר ולא זע ולא נע ולא קם ממשכבו. נתמלאה כל רצפת הסוכה במי גשמים והחל מיטתו של ר' מאיר שטה על פני המים כספינה, ועדיין מסרב ר' מאיר לעזוב את הסוכה. כך שכב ושכב עד שהאיר הבוקר, והגיע הזמן הרגיל לקום בו. קם ממיטתו ועמד ללכת לתפילתו והנה כאשר פתח את דלת הסוכה, ראה למרבה תדהמתו כי האדמה מסביב סוכתו יבשה לגמרי, ואין בה שום זכר לנהרות המים ששטפו את סוכתו. ואז גילו לו מן השמים כי בא השטן לנסותו, והוריד גשמים רק בסוכתו וכיוון שעמד בנסיון, יזכה לרוח"ק. (דברי מאיר).

אתרוג לפסח!?

נכנס ר' ברוכ'ל אל רבו הרה"ק מקוברין לפני חג הפסח ליטול ממנו ברכת פרידה לפני נסיעתו לביתו לימי החג. שאל אותו הרבי, האם יש לו אתרוג לפסח, התפלא מאד ר' ברוכ'ל ולא הבין מהי כוונת רבו בשאלה ששאל - אתרוג לפסח?! אמר לו הרבי - וכי למה אינך מבין הלוא אתרוג משול ללב, ואת זה צריך להכין גם לחג הפסח... (בית אברהם).

הרה"ק ר' לייבוש מטארינגרוד, ביקש מיהודי פשוט ודל מעירו שיבוא לישון עימו בסוכה משום החשש שלא יישן יחידי. אותו יהודי ביקש בשכרו את מחצית חלקו של הרב בעולם הבא, והסכים ר' לייבוש לתנאי.

עברו שנים רבות, נחלה האיש מאוד וכבר כמעט והלך לבית עולמו, והנה לפתע הבריא לחלוטין וקם על רגליו. וסיפר אותו אדם לבני ביתו כי כשנטה למוות נתגלה אליו ר' לייבוש בחלום, וביקש ממנו כי ימיר את ההבטחה לחלק בעולם הבא בעד בריאות ואורך ימים לעוד חמש עשרה שנים, ובעד פרנסה טובה לו ולמשפחתו. מכיוון שהיה עני ואביון הסכים מיד לחילופין. וכשהתחרט על פזיזותו כבר לא ניתן היה להשיב את המעשה. (שיחתן של עבדי אבות).

תיקון חטא ראשונים

בזמן שהיה האדמו"ר מרוזין אסור בבית הכלא, התקשו מאד חסידיו להכניס לו אתרוג לבית הסוהר בחג הסוכות. רק לאחר שתדלנות מרובה ופעילות נמרצת הושג הרשיון שהתיר להכניס לו את ארבעת המינים על ידי שר אחד.

נכנס השר אל הרבי וכשמסר לידיו את האתרוג אמר לו: בפרי הזה שאני נותן לך חטא אבינו הראשון, (לפי הגירסא שעץ הדעת היה אתרוג) ואתה, ביכולתך לתקן זאת... (בית רוזין).

כוונת הסכך

הרב בעל 'צבי חמד'. תלמידו של הרה"ק בעל ה'קדושת יום טוב' עמד בבחרותו ליד רבו בערב חג הסוכות. והיה הרב מטפס בסולם ועמל ומתייגע בכסוי הסוכה בסכך. והוא התלמיד, עומד ומתבונן ביראה בעבודת הקודש של רבו. פנה אליו הרב ושאל אותו כלום בקי אתה בכוונות שיש לכוון בעת סיכוך הסוכה? נענע בעל הצבי חמד ראשו בשלילה, הסביר לו בעל הקדושת יום טוב, הלוא המה הכוונות שמכונים בתקיעת שופר... (אמרי דבש).

סוכה המלמדת זכות

כאשר חל ערב חג הסוכות ביום ראשון, היה הרב ר' צבי אלימלך מדינאב מקפיד במיוחד לבנות את סוכתו דווקא באותו יום ועל ידי נוכרים בלבד. ביום ראשון, חל כידוע, יום אידם והיה ר' צבי אלימלך משכנע אותם לבנות עבורו את

הוא משמחה של מצוה.

עמוד, איפוא אתה!

הבחינה ביתו הצדקת של הבעל שם טוב, שעמדה בסמוך, בצערו. שלחה לומר לו כי תשיג עבורו זוג מנעלים טובים אם מוכן הוא להבטיח לה תמורתן - בן זכר!

הסכים התלמיד והשמייע באזניה את ההבטחה המיוחלת לאחר שהעניקה לו את הנעליים ויכול היה להמשיך בריקודי החג. בתוך אותה שנה, נולד לה בן - הלוא הוא ר' ברוך ממזיבז.

התורה אינה כבדה

מקפיד היה האדמו"ר ר' דוד משה מטשורטקוב, להחזיק בשמחת תורה בשעת ההקפות, כל הזמן את ספר התורה ולא היה מניחו מידו בכל זמן הריקוד, זמן ממושך וארוך. והיה רוקד מתוך התלהבות ודביקות בבורא.

ניגש אליו אחד מחסידיו וחפץ לקחת את ספר התורה הכבד ממנו באומרו: רבי, וכי אין הספר כבד עבורך? לא הניח לו הרבי והשיבו: התורה איננה משא, אם 'מחזיקים' בה כבר אזי איננה כבדה... (בית רוזין).

בעבור שילמדו

הרה"ג ר' ישעיהו חשין, ממרביצי התורה של העיר ירושלים היה. נתברך הוא בלשון נעימה ומובנת, ובמתק שפתיים היה משפיע על בעלי המלאכה שבעירו לקבוע עיתים לתורה.

בליל שמחת תורה, כאשר הוציאו כבר את ספרי התורה מארון הקודש להקפות, וכל הקהל כבר מפוזר ורוקד לכבוד התורה הקדושה, הבחין ר' ישעיהו בכמה אנשים בעלי מלאכה, היושבים בפינת בית הכנסת ואינם משתתפים בשמחה ובריקודים.

ניגש אליהם ר' ישעיהו וביקש לשלבם במעגל הרוקדים, אך הם טוענים ואומרים כנגדו: אתה, שלמדת תורה כל השנה - ראוי הוא שתרקוד לכבוד התורה, אבל אנו - איזה חלק נטלנו בתורה כל השנה שבו נוכל לשיש ולשמוח כעת?

ר' ישעיהו ששמח על ההזדמנות שנקרתה בפניו לקרבם לתורה, השיבם: ידוע ודאי לכולכם כי בשמחת תורה ישנם לנו ב' חתנים: 'חתן תורה' ו-'חתן בראשית'. ב'חתן תורה' אנו שמחים על סיום לימוד התורה-לאילו שזכו לסיימה, ואילו ב'חתן בראשית' אנו שמחים בקבלת התורה ובהתחלת לימודה מחדש, ובכן, מי שמקבל על עצמו לקבוע עיתים ללימוד התורה - הריהו שותף כבר בעצם 'קבלה' זו בשמחת התורה וצריך הוא לרקוד ולשמוח בה.

בשנה הראשונה לנישואיו של רבי לוי יצחק מברדיטשוב, היה סמוך עדיין על שולחן חותנו וטרם נודע שמו וגדולתו בקרב הקהל.

בליל שמחת תורה, כיבדו אותו בבית הכנסת בו התפלל, לעבור לפני העמוד ולומר פסוקי 'אתה הראית'. ניגש ר' לוי יצחק את מקום החזן, נטל את הטלית המונחת שם, החל להתעטף בה ולפתע פסק והניחה על מקומה.

נטל שוב את הטלית - ושוב הניחה. כך עשה כמה פעמים בעוד הקהל כולו ממתין שיחל לאמר את הפסוקים. פתאום נשמע קולו באומרו: 'אם אתה למדן ואתה חסיד, אמור אתה 'אתה הראית!' ועזב את העמוד ושב למקומו הקבוע.

המראה המוזר הזה היכה בתדהמה את כל המתפללים ובמיוחד בוש היה חותנו הגביר הנכבד במעשיו המשונים של חתנו. לאחר ההקפות לא יכול היה החותן להתאפק ושאל לפשר ההתנהגות המוזרה אשר נהג בה ר' לוי יצחק.

הסביר לו ר' לוי יצחק: כשעמדתי לפני העמוד וכבר החילותי להתעטף בטלית נשתתף עימי היצר הרע ואמר שחפץ הוא לומר עימי את פסוקי 'אתה הראית', שאלתי לו: מדוע חושב הינך שראוי אתה לכך?

השיבני מיד בשאלה: ומדוע תחשוב אתה עצמך שראוי הינך? השבתי לו, ליצר הרע: למדן גדול אנוכי, ולמדתי תורה הרבה מפי גדולי ישראל, הגאונים האלו והאלו... והשיב לי: אף אני הנני למדן, וגם אני למדתי אצלם שהרי עימך הייתי בכל מקום. וטענתי כנגדו: והלוא חסיד אנוכי... השיבני והלוא, גם אני חסיד שהייתי עימך אצל אותם הצדיקים ולמדתי אף אני דרך החסידות מהם... כשראיתי שאין לאל ידי להשיבו כראוי לו, והוא אינו מניח לי בשום אופן ורוצה דווקא לעמוד ולהתפלל עימי, עזבתי את הטלית מידיי, ואמרת לי לו כאשר שמעתם 'אם למדן וחסיד אתה, אמור לבדך!'

מצא הסברו של ר' לוי יצחק חן בעיני הקהל וחדלו מלהתפלל עליו.

ריקוד הבן

בשמחת תורה בבית מדרשו של הבעל שם טוב במזיבז, רקדו תלמידיו בהתלהבות ודביקות עצומים.

במהלך הריקוד, נקרעה נעלו של אחד התלמידים שהיה עני מרוד. הצטער מאד התלמיד על כי אינו יכול להמשיך ולרקוד לכבודה של תורה יחד עם שאר הנוכחים ומתבטל

באור
נראה

לאור

הופיע ויצא לאור מהדורה חדשה ומתוקנת של

'חומש אור החיים המבואר'

בראשית א

פרשיות בראשית – חיי שרה

- פירוש רש"י השלם עם ביאור חדש מלוקט ממפרשי רש"י
- מהדורת 'אור החיים' מוגה בדקדוק רב ע"פ דפו"ר בתכלית הפאר
- ביאור 'מאורי אור' - ביאור על דברי האוה"ח הק'
- ילקוט 'מאורי החיים' - לקט נרחב של מקורות מאמרי חז"ל ומובאות מספה"ק על 'אור החיים'

להזמנות: 1-800-22-55-66
ניתן להשיג גם בחנויות הספרים המובחרות

